

Nr 660.

Av herr **Hægglom m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.*

Det belopp, som under nionde huvudtiteln under regleringsåret 1951/52 beräknas förbrukas i form av statliga pristillägg m. fl. poster för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, uppgår till en summa på 495 milj. kronor. Det belopp, som enligt proposition nr 236 beräknas åtgå till samma ändamål under regleringsåret 1952/53, beräknas till 275 milj. kronor, vartill för båda åren kommer bidrag till statlig lagerhållning och producentbidrag.

Subventionerna.

När subventionsbehovet för prisregleringen för år 1952/53 presenteras i prop. nr 236, sker det en egendomlig kurragömmalek kring ett belopp på blott 130 milj. kronor, som återfinnes i överenskommelsen med jordbrukets organisationer och som också varit synligt i pressen. Ur propositionen kan sedan framletas, att detta belopp skall kompletteras med 12 milj. kronor, som utgör beräknad besparing vid omläggning av systemet med producentbidrag, samt med 80 milj. kronor, som »för i jordbrukskalkylen beräknad volym skall utgå enligt grunder, som gällde före den 1 mars 1952». Det är en underlig metod att räkna subventioner enligt äldre grunder än 1 mars 1952 som likgiltiga belopp, som ej behöver diskuteras. Lika underlig är vändningen å s. 124, att 53 milj. kronor »står till förfogande» för leveranstillägg, därför att de för tiden 1 mars—31 augusti 1952 beslutade leveranstilläggen för år räknat kommer att uppgå till detta belopp, utan att dock riksdagen ännu ställt denna summa till förfogande.

När det slutliga anslagsäskandet till prisregleringar stannar vid 183 milj. kronor, sedan här förut sammanräknade 222 milj. kronor ökats med 8 milj. kronor till diverse kostnader samt till stöd av lin- och hampodlingen, har det behövliga beloppet minskats med 47 milj. kronor, som beräknas vara disponibel behållning i fettclearingkassan den 30 juni 1952. Då sådan clearing mellan inkomster och utgifter inom jordbruksnämndens eget förvaltningsområde kan befaras skapa oklarhet om de verkliga utgifterna för de olika detaljerna i prisregleringarna, anser vi det för framtiden vara riktigast, att de för prisregleringarna behövliga anslagen redovisas till fullt och att överskottsmedel ur clearingkassan överföres till budgeten på annat sätt.

Anslagsbehovet till prisreglerande åtgärder och till täckande av Svenska spannmålsaktiebolagets förlust är alltså nedbringat från innevarande regleringsårs 495 milj. kronor till 275 milj. kronor eller med 220 milj. kronor, vilket förefaller att vara ett avsevärt belopp och givetvis är att hälsa som ett steg i rätt riktning. En granskning av utgiftskalkylen för år 1952/53 jämfört med innevarande år visar emellertid att omkostnadsökningarna, utan att arbetskostnadsposten medräknas, enligt alternativ I uppgår till 134,6 milj. kronor och enligt alternativ II till 181,5 milj. kronor. Då subventionerna enbart för de prisreglerande åtgärderna uppgår till 220 milj. kronor, betyder detta, att samtliga utgiftsökningar för kapitalkostnader, förnödenheter och frakter m. m., som beräknas uppkomma under regleringsåret, täckas genom subventioner. Men därutöver utgår subventioner, så att de från 1 januari 1952 gällande löneökningarna inte helt behövt slå igenom i priserna ens vid utgången av regleringsåret 1952/53.

Vi anser det på både kort och lång sikt vara olyckligt för prisbildningen på jordbrukets produkter, att inte automatiskt skeende kostnadsökningar också automatiskt får slå igenom i prishöjningar i konsumentledet. I annat fall riskerar man att nya dylika kostnadsökningar gör sig gällande, innan föregående års hunnit inarbetas i priset. Så kommer tydligen nu att ske med arbetslönehöjningen från 1 januari 1952. Det föreligger givetvis risk för att nya lönehöjningar blir aktuella vid årsskiftet 1953. När föregående avtals lönehöjningar inte fått slå igenom, när löneavtalet utgått, måste nya avtalsförhandlingar ske utan att man helt känner föregående avtals verkningar på prisbildningen.

Högern har förgäves upprepade gånger hos riksdagen begärt utredning om en plan för subventionssystemets avveckling. Som ett första steg i sådan riktning önskar vi framhålla önskvärdheten av att de under nästa produktionsår uppkommande kostnadsstegringarna under årets lopp täckes genom genomslående priser. Det förefaller inte omöjligt eller orimligt att förverkliga en sådan målsättning, då de i kalkylen och prisöverenskommelserna upptagna prishöjningarna gäller spannmål, oljeväxter, potatis, ost, ägg och fläsk, men kött och konsumtionsmjölk beräknas förbli i oförändrat prisläge under hela regleringsåret.

Det har försports, att detta arrangemang avsiktligt träffats för att ha prishöjningsreserver att tillgripa för att kompensera ev. lönehöjningar under år 1953. Motstånd har av olika skäl rests mot höjning av priset på konsumtionsmjölk, och som riksdagen, ehuru anslagsbeviljande, aldrig velat ge några direktiv om vare sig subventionernas användning eller avveckling, har motståndet mot prishöjningar blivit avgörande. Inget klander bör därför riktas mot jordbruksorganisationernas förhandlare för att de gett vika för ett motstånd, som de ej kunnat övervinna.

Jordbruksnämnden tycks dock inte vara helt tillfreds med att det träffade arrangemanget blir bestående. På s. 32 i propositionen omnämnes ett

av jordbruksnämnden gjort uttalande, att den del av subventionsbeloppet för 1952/53, som skall användes för betalande av allmänt mjölkpristillägg, bör anses ha tillfällig karaktär. Denna subvention bör enligt nämndens mening i vart fall avvecklas så snart möjlighet uppkommer att ersätta densamma med däremot svarande priser i konsumentledet. Nämndens uttalande avser alltså det till 4½ öre per kg mjölk uppgående allmänna mjölkpristillägget, som per år beräknas kosta 169 milj. kronor. En sådan avveckling är givetvis att betrakta som betydande.

Vi kan emellertid inte finna, att departementschefen gör något uttalande om jordbruksnämndens skrivning på denna punkt, men vi anser att riksdagen har all anledning att understryka dessa synpunkters betydelse och samtidigt uttala, att deras förverkligande inte bör anstå till nästa regeringsårs slut utan att de i görligaste mån genomföres under loppet av det samma, varigenom besparingar bör kunna göras å det för prisregleringar äskade reservationsanslaget. Den avveckling av subventioner, som jordbruksnämnden syftar till, bör ske efter uppgjord plan, som i rätt tid göres känd för konsumenterna. Särskilt vid löneförhandlingar är det i högsta grad önskvärt, att prissättningen på livsmedlen är känd så långt den kan överblickas.

Vi anser oss med hänsyn härtill ha anledning upprepa vårt i tidigare motioner framförda förslag att riksdagen av Kungl. Maj:t begär utredning rörande hela subventionssystemets på jordbrukets prisområde användning och avveckling. Planen för den subventionsavveckling, som jordbruksnämnden uttalat sig för, bör med hänsyn till nyårets avtalsförhandlingar föreläggas höstriksdagen. I övrigt bör en utredning omfatta många betydelsefulla problem. Som vi här förut anfört, är frågan om tidsutdräkten för kostnadsökningars genomslående i konsumentledet en viktig sak. Jordbruksnämndens förord för att ett visst slag av subventioner före de andra bör anses vara av tillfällig karaktär, aktualiserar frågan var eventuellt oundvikliga subventioner främst bör appliceras. Då det är konsumtionsmjölken, som i samband med subventioner till andra livsmedel hållits i ett sådant prisläge, att konsumtionsmjölken nu torde vara det svenska livsmedel, som har lägst pris i förhållande till andra länders, torde subventionernas anknytning till konsumtionsmjölken för framtiden vara mera rättvisande för bedömande av mjölkproduktionens ekonomiska läge och för klaggörande av att i subventionerna till jordbrukets prisregleringar alltför jämt ligger ett dolt konsumentstöd.

Fyraprocentsregeln.

I den överenskommelse, som den 1 april i år träffats mellan jordbruksorganisationernas förhandlingsdelegerade och statens jordbruksnämnd, ingår som 7:e punkt bestämmelsen, att därest jordbrukets kostnader ökas till följd av lönehöjningar på grund av nya kollektivavtal för lantarbetare eller

andra arbetargrupper, skall jordbruket äga rätt erhålla kompensation här för genom prishöjningar på jordbrukets produkter oavsett 4-procentsregeln. Jordbruksnämnden har anfört, att det icke bereder några svårigheter ur beräkningssynpunkt att fastställa det mot lönehöjningarna svarande kompensationsbeloppet. Överenskommelsen har godkänts av jordbruksnämndens råd med endast en reservation mot att kompensation automatiskt lämnades för höjda lönekostnader.

Regeringens ståndpunkt, redovisad på s. 115 i propositionen, är på denna punkt oklar. Det uttalas att prisöverenskommelsen utgör en godtagbar lösning, som torde böra godkännas, men i fråga om punkten rörande kompensation för kostnadsstegringar på grund av lönehöjningar återges inte avtalets klara bestämmelse om ovillkorlig rätt till kompensation, utan hänvisas till förhandlingar i vanlig ordning. Denna formulering möjliggör såvitt vi kan finna ett frångående av den i uppgörelsen godkända principen och accepterande av reservationen i jordbruksnämndens råd. Så har propositionen även tolkats i en ledare i Aftontidningen utan att något tillrättaläggande skett från bondeförbundspartnern i regeringskoalitionen.

Vi anser det i denna situation vara nödvändigt, att riksdagen åvägabringer klarhet genom ett tydligt godkännande av överenskommelsen på denna punkt. Överenskommelsen överensstämmer med tidigare tillämpade principer för täckning av höjda lönekostnader. Även om frågan om lantarbetarlöner och automatisk höjning av jordbrukets inkomster varit under debatt på sistone, anser vi det inte rimligt, att avgörandet utan någon utredning eller nya förhandlingar kan ske i en riktning, som jordbrukets organisationer inte godkänt.

En sådan utformning av prisregleringarna, som propositionens skrivning på denna punkt möjliggör, är för jordbruket ytterligt oförmånlig. Den ger inte jordbruket ens samma förmån som i direktiv för den prisreglerande verksamheten medgivits åt andra företagare att i kalkyler och lönsamhetsberäkningar få medräkna enligt kollektiv överenskommelse utbetalad lön. Oklarheten på denna punkt i propositionen kan medföra, att jordbruket genom avtalsförhandlingar kan frånhändas varje kompensation för de självrisker, som jordbruket tar enligt 4-procentsregeln, och helt kan tvingas vidkännas ett inkomstunderskott på cirka 150 milj. kronor.

Med hänvisning till vad vi här ovan anfört hemställer vi,

1. att riksdagen av Kungl. Maj:t till årets höstriktsdag begär framläggande av plan för subventionernas användning och avveckling;
2. att riksdagen godkänner den mellan jordbruksorganisationernas förhandlare och statens jordbruksnämnd den 1 april i år träffade överenskommelsen i punkterna 6 och 7;

3. att riksdagen i övrigt ville beakta vad vi i denna motion föreslagit.

Stockholm den 17 maj 1952.

Einar Hæggbloom.

Jöns Nilsson
i Bästekille.

Märta Boman.

C. Oscar Notin.

Eric Nilsson
i Svalöv.

Carl Östlund.
